

УДК 159.98:351.74(477)

T33

*Рекомендовано до друку
Вченою радою ДНДІ МВС України
(протокол № 8 від 30.10.2019)*

T33 Теоретико-методологічні засади та сучасний досвід розроблення професіограм працівників системи МВС України: зб. тез Міжнар. наук.-практ. круглого столу (м. Київ, 26 верес. 2019 р.). Київ: ДНДІ МВС України, 2019. 178 с.

ISBN 978-617-7523-52-8

Збірник тез публікується за матеріалами Міжнародного науково-практичного круглого столу «Теоретико-методологічні засади та сучасний досвід розроблення професіограм працівників системи МВС України», що відбувся в Державному науково-дослідному інституті МВС України 26 вересня 2019 року (м. Київ).

У збірнику представлено наукові доповіді, що висвітлюють актуальні теоретико-прикладні питання з професіографічної проблематики. Наведено результати наукових досліджень і практичних упроваджень, можливі шляхи вдосконалення означеного напрямку з метою узгодження взаємодії між науковими та практичними установами щодо проведення відповідної роботи, підвищення ефективності діяльності правоохоронної системи.

Матеріали круглого столу містять рекомендації, які будуть корисними науковцям та практикам, викладачам закладів вищої освіти, психологам, працівникам кадрових служб і керівникам структурних підрозділів системи органів МВС України.

УДК 159.98:351.74(477)

Матеріали викладено в авторській редакції з незначною коректурою. Відповідальність за їхню якість, достовірність, а також відсутність у них відомостей, що становлять державну таємницю та службову інформацію, несуть автори.

ISBN 978-617-7523-52-8

© Колектив авторів, 2019
© ДНДІ МВС України, 2019

Маслюк А. М.

Психологічний відбір кандидатів на посаду судді:
іноземний досвід. 97

Мацегора Я. В.

Професіограма військовослужбовця підрозділу
з охорони дипломатичних представництв
та консульських установ іноземних держав. 99

Остапович В. П.

Психологічна діагностика емоційного інтелекту
поліцейських Національної поліції України
за допомогою адаптованого українськомовного
опитувальника М. Манойлової. 104

Остапович І. П., Олешко П. С., Барко В. В.

Психограма поліцейського патрульної поліції. 108

Приходько І. І., Колесніченко О. С.

Професіограма військовослужбовця підрозділу з охорони
громадського порядку Національної гвардії України. 114

Пампура І. І., Шевченко Р. В.

Деякі аспекти розроблення сучасних професіограм
поліцейських нарядів реагування поліції охорони. 121

Процик Л. С.

Основні підходи щодо типології та структури професіограм. 125

Сидоренко О. Ю.

Теоретичні аспекти професіограми керівника
територіального підрозділу поліції охорони. 129

Сизоненко А. С.

Сучасні методи проведення професіографічних досліджень. 134

Суліцький В. В.

Соціальний працівник у кримінально-виконавчій
службі України: основні вимоги до професійної готовності. 140

Супрун Д. М.

Сучасний досвід запровадження іншомовного аспекту
як передумови професійного самоздійснення
психологів системи МВС України. 144

Суліцький Вадим Володимирович,

доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка,
кандидат психологічних наук, доцент

СОЦІАЛЬНИЙ ПРАЦІВНИК У КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧІЙ СЛУЖБІ УКРАЇНИ: ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ

Одним із показників розвитку країни та зрілості суспільства є ставлення до соціально незахищених верств населення, у тому числі до засуджених. На теперішній час у Державній кримінально-виконавчій службі України відбувається процес реорганізації та переосмислення «пенітенціарної концепції» відповідно до європейських стандартів. Передбачені зміни торкнуться як форм і методів роботи, що будуть наповнюватися новим змістом, так і підготовки кадрів для роботи із засудженими в установах виконання покарань.

На жаль, Інститут кримінально-виконавчої служби, що здійснював підготовку юристів і психологів для Державної кримінально-виконавчої служби України, у цьому році завершив своє існування. Ми можемо спрогнозувати, що у найближчі роки установи виконання покарань будуть гостро відчувати потребу не стільки у висококваліфікованому, скільки, загалом, у персоналі. На сьогодні некомплект за штатним розкладом становить у середньому 30%, а в деяких установах — 60% від загальної потреби у працівниках. Яким чином передбачається вирішення цього питання? За рахунок випускників державних і приватних закладів вищої освіти. Виникають запитання: «Чи готові вони професійно та морально працювати в місцях позбавлення волі?», «Наскільки студенти володіють знаннями, навичками, уміннями для вирішення питань, що пов'язані із соціальною, психологічною та педагогічною роботою із засудженими в установах виконання покарань?».

Перспективи розвитку соціальної роботи в пенітенціарній сфері в Україні дуже великі, оскільки вона поєднує в собі знання з різних галузей наук і має міждисциплінарний характер, проте, водночас, вирізняється власною *специфікою*:

– здійснюється у середовищі з високим ступенем закритості та ізольованості;

– її об'єктом є особи з високим рівнем (індексом) соціального неблагополуччя та підвищеною стресогенністю;

- спрямована на ресоціалізацію засуджених, повинна не припинятися із закінченням виконання покарання і продовжуватися з метою соціалізації осіб, які звільнилися з пенітенціарних закладів;

- невід’ємно пов’язана з виконанням кримінального покарання;

- соціальний працівник постійно знаходиться у «кримінально-забрудненому» середовищі під впливом «стандартів» кримінальної субкультури;

- вся її діяльність регламентована законодавством і нормативно-правовими актами України.

Основні завдання соціальної роботи в установах виконання покарань України — це: допомога в соціальному розвитку засудженого (включаючи підвищення його соціальної культури, розвиток позитивних соціальних потреб і ціннісних орієнтацій, підвищення рівня самоконтролю і правослухняної поведінки); допомога засудженим у зміні кола спілкування та пошуку соціального середовища, що позитивно впливало б на них; допомога у вирішенні конфліктних ситуацій (у разі потреби — залучення їх до процесу медіації); допомога у побудові такого типу відносин, що, з одного боку, відповідали б цілям виконання кримінального покарання, а з іншого — мінімізували б страждання та витрати для засудженого; допомога засудженому зрозуміти негативні наслідки власної поведінки, що призвела його до вчинення злочину та потрапляння у виправну колонію, через вплив на його свідомість; організація та забезпечення соціального захисту тих категорій засуджених, які її потребують; зміна та розвиток соціального статусу засудженого; розвиток і зміцнення позитивних соціальних зв’язків між засудженими та зовнішнім світом; сприяння в забезпеченні прийнятих соціально-побутових умов для відбування покарання; сприяння засудженим в отриманні допомоги фахівців (зокрема в сфері соціальної допомоги, соціального забезпечення та соціального захисту); сприяння соціально-правової захищеності працівників установ виконання покарань.

Проведення соціально-педагогічної та психологічної роботи із засудженими:

- сприяє їх соціальному захисту, процесу ресоціалізації, відновленню чи створенню соціально-корисних зв’язків, вирішенню матеріально-побутових проблем після звільнення з місць позбавлення волі;

- допомагає засудженим прийняти моральні норми та етичні правила, що встановлені в суспільстві, сформувати потребу в їх дотриманні, вести повсякденний правослухняний спосіб життя.

Проте специфіка діяльності щодо виконання покарань у пенітенціарних закладах, негативні соціально-психологічні особливості осіб, які відбувають покарання в місцях позбавлення волі потребують від майбутніх соціальних працівників професійної та психологічної мотиваційної готовності до роботи із засудженими, володіння певними знаннями, вміннями та навичками, а також наявності особистісних якостей та характеристик, відповідних спеціальних компетентностей.

Категорія «готовність» розглядається по-різному, залежно від специфіки структури професійної діяльності. Більшість авторів розкривають це поняття через: сукупність мотиваційних, пізнавальних, емоційних та вольових якостей особистості; загальний психологічний стан, що забезпечує актуалізацію можливостей; спрямованість особистості на виконання певних дій.

На нашу думку, професійна готовність до роботи у пенітенціарних закладах із засудженими полягає в усвідомленні високої особистісної ролі, соціальної відповідальності, прагненні активно виконувати професійні завдання, установці на реалізацію специфічних знань, вмінь і навичок.

Зміст структури професійної готовності має такі компоненти:

- мотиваційний — наявність потреби допомагати засудженим, успішно виконувати професійні завдання відповідно до законодавства і нормативно-правових актів України, проявляти щирий інтерес до об'єкту діяльності;
- орієнтаційний — включає знання й уявлення про професійні особливості та умови діяльності;
- операційний — передбачає володіння специфічними способами та прийомами професійної діяльності, вміннями та навичками, загальними та спеціальними компетентностями, що передбачені для діяльності в пенітенціарних закладах;
- вольовий — характеризує внутрішню потребу в управлінні діями, вміння морально протистояти впливу негативних наслідків кримінального середовища та пануючий у ньому субкультури;
- оціночний — передбачає адекватну самооцінку власної професійної підготовленості та належне виконання своїх службових обов'язків.

Аналіз діяльності в установах виконання покарань доводить, що фахівець із соціальної роботи буде успішно виконувати свою діяльність, якщо: позитивно ставитиметься до професійної діяль-

ності; адекватно сприйматиме професію; матиме позитивні риси характеру, здібності, мотивацію, необхідні загальні та спеціальні компетентності; використовуватиме в роботі системний, особистісно-діяльнісний та індивідуально-творчий підходи; постійно працюватиме над підвищенням психолого-педагогічної майстерності, рівня професійної кваліфікації.

Оскільки однією зі складових готовності є загальні та спеціальні компетентності, то професійна підготовка в закладах вищої освіти повинна бути спрямована на їх формування та розвиток. Причому слід враховувати, що на кожному етапі навчання соціального працівника домінує певний вид професійної діяльності, який доцільно активізувати. Так, мотиваційно-ціннісна готовність, основним елементом якої є спрямованість особистості, що зумовлює розвиток компетентностей, формується в результаті цілеспрямованого навчання. Успіх навчання при цьому залежить від мотиваційної сфери студента.

Отже, діяльність соціального працівника в пенітенціарних закладах ґрунтується на загальних засадах соціальної роботи, однак має специфічні особливості, що потребують не тільки формування у студентів спеціальних компетентностей, а й моральної готовності до роботи в специфічних умовах і з особливою категорією осіб із високим рівнем соціального неблагополуччя.